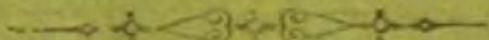

ЦАРСЬКИЙ МАНІФЕСТ

17-го жовтня 1905 року.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

Тип. училища глухонѣмыхъ (М. Аленевой). Мойка, 54.
1906.

Царський Маніфест

17-го жовтня 1905 року.

17-го жовтня (жовтня) 1905-го року Імператор Російський Миколай Другий видав такий маніфест.

Божію Милостію,

Ми, Николай Вторий,

Імператоръ и Самодержецъ Всероссійскій, Царь Польскій,
Великій Князь Фінляндскій, и проч. и проч. и проч.

Объявляемъ всѣмъ Нашимъ вѣрнымъ подданнымъ, что смуты и волненія въ столицахъ и во многихъ мѣстностяхъ Имперіи Напіей великою и тяжкою скорбью преисполняютъ сердце Наше. Благо Россійскаго Государя неразрывно съ благомъ народнымъ и печаль народная—Его печаль. Отъ волненій, нынѣ возникшихъ, можетъ явиться глубокое нестроеніе народное и угроза цѣлости и единству Державы Нашей.

Великій обѣтъ Царскаго служенія повелѣваетъ Намъ всѣми силами разума и власти Нашей стремиться къ скорѣйшему прекращенію столь опасной для Государства смуты. Повелѣвъ подлежащимъ властямъ принять мѣры къ устраниенію прямыхъ проявлений беспорядка, безчинствъ и насилий въ охрану людей мирныхъ, стремящихся къ спокойному выполненію лежащаго на каждомъ долга, Мы, для успѣшнаго выполненія общихъ преднамѣченныхъ Нами къ утворенію государ-

ственной жизни мѣрь, признали необходимымъ объединить дѣятельность высшаго правительства.

На обязанность правительства возлагаемъ Мы выполнение непреклонной Нашей воли:

1) Даровать населенію незыблемыя основы гражданской свободы на началахъ дѣйствительной неприкосновенности личности, свободы совѣсти, слова, собраний и союзовъ;

2) не останавливая предназначенныхъ выборовъ въ Государственную Думу, привлечь теперь же къ участію въ Думѣ въ мѣрѣ возможности, соответствующей краткости остающагося до созыва Думы срока, тѣ классы населения, которые нынѣ совсѣмъ лишены избирательныхъ правъ, предоставивъ засимъ дальнѣйшее развитіе начата общаго избирательного права вповорь установленному законодательному порядку,

и 3) установить, какъ незыблемое правило, чтобы никакой законъ не могъ воспріять силу безъ одобренія Государственной Думы и чтобы выборнымъ отъ народа обеспечена была возможность дѣйствительнаго участія въ надзорѣ за закономѣрностью дѣйствій поставленныхъ отъ Насъ властей. Призываю всѣхъ вѣрныхъ сыновъ Россіи вспомнить долгъ свой передъ Родиною, помочь прекращенію сей неслыханной смуты и вмѣстѣ съ Нами напречь всѣ силы къ возстановленію тишины и мира на родной землѣ.

Данъ въ Петергофѣ, въ 17 день октября, въ лѣто отъ Рождества Христова 1905, Царствованія же Нашего 11. Одннадцатое.

На подлинномъ собственою Его Императорскаго Величества рукою подписано:

„НИКОЛАЙ“.

По нашему це буде ось як:

З Ласки Божої,

Ми, Миколай Другий,

Імператор і Самодержавець Всероссійський, Царь Польський,
Великий Князь Фінляндський та інше, та інше, та інше.

Ознаймуємо усім Нашим підданцям вірним, що розрухи й колотнечі по столицях і по багатьох місцях Царства Нашого завдали великого й тяжкого жалю серцеві Нашому. Щастя Царя Россійського міцно з'язане зо іщаствам народнім, і журба народня—Його журба. Через заколот, що тепер повстає, може статися великий недад серед народу і небезпешність за для цілості й єдности Держави Нашої.

Велика обітниця служби Царської наказує Нам з усієї сили розуму й власти Нашої дбати, щоб найшвидче припинити такий небезпешний для Держави розрух. Наказавши начальствам,—до кого що йдеться,—взятися способу, щоб утихомирити видимі вияви безладу, бешкету й насильства, за для оборони людей мирних, що хочуть спокійно відбувати повинність, яка кому припадає,—Ми, щоб найкраще зробилися всі ті заходи, які Ми намислили до втихомирювання державного життя,—признали потрібним об'єднати діяльність вищого Уряду.

Кладемо на Уряд повинність учинити незмінну волю Нацду:

1. Дарувати людям непохитні права громадської волі на підставах: справдешньої назайманости особи, волі вірі. слову, зборам та спілкам;

2. не зупиняючи призначених уже виборів до Державної Думи, скільки змоги буде зробити за короткий час до збору Думи, тепер же дати спромогу доступитися до неї і тим станам людей, які до цього часу зовсім не мали виборчого права, а дальнє впорядкування вселюдного виборчого права зробити новим законодатним порядком,

і 3. постановити, як непохитне правило, щоб піякого закону не можна було заводити, коли того не схоче Державна Дума, і щоб виборним од народу забезпечено було справжню спроможність доглядати за тим, щоб начальники, од Нас настановлені, робили все по закону.

Закликаємо всіх вірних синів Росії згадати свою повинність перед рідним краєм, допомогти припинити цей нечуваний заколот і разом з Нами підружити всю силу, щоб вернути спокій та мир на рідну землю.

Дано в Петергофі, жовтня в 17-ій день року Божого 1905-го, Царювання-ж Нашого одинадцятий.

На первопису власною Його Царської Величності рукою підписано:

„**МИКОЛАЙ**“.

Які ж то права тепер повинні мати люде після цього маніфесту?

I. Громадська воля.

У маніфесті сказано: „Дарувати людям непохитні права громадської волі на підставах: справедельної незайманості особи, волі вірі, слову, зборам та спілкам“.

Що це значить?

Досі в Россії громадської волі не було, а маніфест заводить громадську волю і в Россії так само, як вона вже є по інших державах.

Коли ж буває громадська воля?

Громадська воля буває тоді, коли у людей єсть: незайманість особи, воля вірі, воля слову, воля зборам та спілкам.

Незайманість особи. Незайманість особи—це значить, що ніхто не сміє чоловіка займати і робити йому якусь шкоду, коли чоловік нічого незаконного не робить. От зараз бити ніхто нікого не сміє, хоч би який він великий начальник був—це все одно. А коли вдарив або звелів кого бити, або вбити, то за се повинен іти під суд і одвічати за своє лиходійство і одбувати за те кару.

Так само ніхто не може без судового наказу приходити до чоловіка в хату, трусити і брати чоловіка під арешт. Це все можна робити тільки тоді, коли звелить суд, а суд це велітиме тільки тоді, коли чоловік справді закон поламав і щось лихе зробив. А так робити, щоб поліції, до кого схоче, до того йти в хату, перевертати все, трусити, робити бешкет, забірати з собою що хоче, а чоловіка арештовувати, закидати в ходину або і в тюрму та й держати там скільки хотія, а тоді ще без ніякого суду й засилати його в далекі краї,—так робити не можна. Коли чоловік що лихе зробив,—хай суд звелить його арештувати та й судить по закону, а не поліція чи так який начальник. Поліція тільки тоді може арештувати чоловіка, коли піймала його на гарячому вчинку, та й то по тих

крайх, де вже є незайманість особи, такого чоловіка поліція може держати під арештом тільки одні сутки, а тоді, не гаючись, приставити в суд.

Так саме ніхто не сміє читати чужі листи (письма). У кожного в листі може бути щось таке, про що він не хоче, щоб інші знали,—од цього йому може й шкода бути. А то так робиться, що хоч по закону читати чужих листів нікому не можна, а поліція таки їх читає на почті і довідується, хто її або якого іншого начальника не хвалить, а тоді до того чоловіка йде, трусить його й закидає під арешт. Цього ніхто не має права зробити,—тільки суд може читати листи такого чоловіка, якого судити треба, як що це може запомогти судові довідатися щось про діло.

Так саме треба, щоб кожному дорослому чоловікові можна було куди він хоче переїздити і де хоче жити. А то тепер чоловік на заробітки хоче йти, а йому пашпорта не дають. Пашпорти треба зовсім скасувати. Чесний чоловік і без пашпорта чесно скрізь житиме, а злодій та інші лиходії любісінько собі хвалишиві пашпорти роблять та по їх і живуть. Лихого чоловіка пашпорти не впиняють, а доброму тільки клопіт роблять.

А то ще так робиться, що поліція не дозволяє людям жити в якому місті, ще й висилає їх відтіля, коли її той чоловік не до вподоби. Коли чоловік лише робить,—то суд повинен розібрati сю справу і кару за його накинути; а коли чоловік закону не ламає, судити його нізавіщо, то нема чого його й не пускати кудись або вигонити звідкілясь.

Так що ж треба? Треба, щоб ніхто—хоч би й який великий начальник—не смів чоловіка бити, щоб не смів без судового наказу ніяк карати, трусити, лясти його

читати, арештовувати, засилати, не пускати куди або виганяти звідкіля. А хто це зробить, повинен іти під суд і одбувати за таке беззаконство кару.

А через віщо написано в маніфесті: „справедлива незайманість особи“? Се значить треба, щоб усі ті права не тільки на папері були списані, а щоб по тих правах справді все так і робилося. А то раз-у-раз буває так, що закон єсть, а його не слухаються. От, напр., ще року 1904-го Царь своїм маніфестом скасував биття, видав закон, щоб ніхто нікого не смів карати на тілі, а однаке людей як били, так і б'ють. А щоб була справедлива незайманість особи, треба, щоб усіх таких законів начальники слухалися.

Воля вірі. Се значить, що нікого не можна супутувати в вірі: кожному вільно думати й вірити як він хоче і кожен має право розказувати людям про свою віру. Коли не можна робити шкоду тілові людському, то душі її поготів не можно. А тим часом багато тепер зазнають люди лиха за віру. Напр., у нас на Вкраїні карають штундових і у їх та інших сектантів по Россії і в старовірів запечатують церкви, однімають усякі божественні книги та інше добро; їх попів та вчителів замикають у монастирі або в тюрми; бувало, що в сектантів і дітей одбирали, а деяких, наприклад духоборів, так усіх гуртом засилали на Сібір та в інші місця. І все це тільки за те, що люди вірять та моляться по своему. Та й православним не вільно виясняти свою віру інакше, як виясняють її священики. Року 1905-го видано було указ про вольність у вірі, та повної волі він не дав, і діла й досі з того указу нема. бо по старому робиться з неправославними — не дають волі вірі.

От, напр., у нас на Вкраїні в Холмщині 'українські люде—уніяцької віри. Дак їм і досі не дозволено бути уніятами, а православними вони сами не хочуть бути і черезъ те йдуть у католицьку віру до поляків і там сполячуються.

Але так воно не повинно бути. Чи добра в чоловіка віра, чи ні,—то його діло, то його совість знає, а іншим людям до того нема чого мішатися. Через те треба так зробити: аби чоловік іншої віри не займав, а сам—хай пристає до якої хоче віри, хоч і до ніякої, то його діло. Такий закон установили по всіх краях у Європі (опріche Турції): там є воля вірі і через те нема колотнеч за віру. Отож і в Россії треба таку волю вірі дати і про неї й говорити маніфест.

Воля слову. Треба, щоб кожен міг вільно розказувати людям свої думки про всякі справи. Тільки тоді, як се буде, то наука ширитиметься серед народу, а без науки и просвіти—нема доброго й щасливого життя. Про свої думки й знання розказувати можна не тільки з уст тим людям, яких бачиш, а ще більше про се можна говорити в книжках та газетах: книжку та газету можуть прочитати мілійони людей і довідатися про все те, що там написано.

Тепер у Россії волі слову нема. На зборищах, мітінгах (вічах) дозволяють не про все говорити. І в хатньому гурті не скрізь можна все говорити, щоб часом якої халепи не сталося. А найбільше забороняють освіченим людям розказувати народові про його права.

Так саме біда й з книжками та з газетами. Попереду так було, що видавати газету міг не всякий, а тільки той, кому се дозволяєть. Кожну книжку й ко-

жен номер газети перш ніж печатати (друкувати) треба було подавати до цензури, і такий чиновник, цензор, викидав з тієї книжки або з газети все те, що йому не подобалось: не можна було писати, що начальник щось недобре зробив, або що податі великі, або що народові яка інша кривда; не вільно було писати, що по чужих краях кращі порядки ніж у нас, не вільно було росказувати, які ті порядки. Все це цензор з книжок і газет викидав або й зовсім не дозволяв друкувати таку книжку, чи газету, в якій усе те писалося.

Це через те так робиться, що як би люди читали про те, що недобре порядкують чиновники, та про кращі порядки, то сказали б: годі нам жити з поганим ладом, заведемо й собі такий лад, як по інших державах. От тим то й не дозволяють про це писати. Через те люди жили як серед ночі і не знали, що воно робиться, як його на краще перемінити. Чули, що погано жити, а як зробити лучче,—того не знали.

Тепер, після маніфесту 17-го жовтня 1905 р., порядок з книжками та з газетами трохи інакший: газети може видавати кожен, хто про те заявить (хоч бувало, що й тепер не дозволяли часом). І книжки не треба подавати попереду до цензора. Та все ж волі писати нема: багато про що не можна зовсім говорити, а хто напише в книжці або в газеті, то того карають: садовлють у тюрми, засилають, великий штрап (тисячу й три тисячі карбованців) накладають.

Найгірше нам, українцям. Попереду нам зовсім не дозволяли видавати нашою українською мовою газет і наукових та політичних книжок,—усім народам у Россії можна було, а нам—ні. Але тепер, з року 1906-го, все це робити можна. Та тільки та біда, що писати ж,—

кажу,—не про все вільно. Та ще й те. От, скажемо, в Київі виходила газета „Громадська Цумка“, а тепер видається газета „Рада“. Виходять вони зовсім як слід по закону, кожен має право їх продавати, купувати й читати. От же в Київі це вільно, а в якому іншому городі чи селі тую „Громадську Цумку“ вже ширити було не вільно: поліція забірала її в тих, хто її продавав. Найбільше біда по селах: там ці газети просто не пускають до людей, як вони йдуть до їх, або забирають, як у кого знайдуть.

Треба, щоб вічого цього не було, треба щоб кожному вільно було говорити чи з уст, чи в книжках та в газетах усе, що він хоче. Звісно, можна й словом кривду кому зробити, дак на те єсть суд. Він хай роздивиться, і коли чоловік справді книгою або газетою кривду кому зробив, то за те й покарає. А коли чоловік пише правду, то за це карати або не дозволяти того писати чи говорити—не можна.

Отде буде *воля слову і друкові*.

Воля зборам та спілкам. Дуже важно, щоб люди могли вільно сходитися проміж себе і гуртом міркувати про свої потреби. Треба ще, щоб люди могли вільно гуртуватися в товариства, в артілі, в спілки, в компанії. Багато є такого, що його можна зробити тільки гуртом. Ще багачеві легче зробити щось, бо гроші має, а вбогим людям раз-у-раз треба гуртуватися, бо гурт, хоч і вбогих людей, може зробити те, чого один бідний чоловік не зробить.

Тим часом тепер не дозволяють людям сходитися на збори, на віча (мітінги), щоб гуртом поміркувати про яку справу. Кожні такі сходини звуться „незаконне сборище“, поліція його розганяє, а то й карає.

тих людей, що збираються. І на всякі товариства та спілки не охоче даються дозволи, часто не дозволяють.

Треба ж так, щоб усім вільно було сходитися в гурт і говорити про які хочуть справи; щоб усім вільно було гуртуватися в товариства. Поліція ж тільки повинна дивитися, щоб на таких сходинах або в товариствах люди не робили нічого проти закону: коли хто що зробить не по закону, то тоді треба його карати, та тільки робити се повинен знов таки суд, а не поліція. А поки чоловік пічого незаконного не зробив, то не можна йому забороняти розмовляти, радитися і робити в гурті.

Отде буде воля зборам і спілкам.

Отці всі вольності—незайманість особи, воля вірі, воля слову й друкові, воля зборам та спілкам—всі вони вкупі складають волю громадську; коли вони єсть, то єсть і воля громадська.

Ото ж маніфест і каже, щоб таку волю громадську завести.

II. Вибори до Державної Думи.

Далі в маніфесті сказано:

„Не зупиняючи призначених уже виборів до Державної Думи,—скільки зможе буде зробити за короткий час до збору Думи, тепер же дати спромогу доступитися до неї й тим станам людей, які до цього часу зовсім не мали виборчого права“.

Перший закон про вибори в Державну Думу видано 6-го серпня (августа) 1905 року; та по тому закону тільки багаччі люди могли вибирати в думу послів

(депутатів). Ото ж маніфест і говорить, щоб їй іншим людям те право дати. Після маніфесту, 11-го грудня 1905 року видано було указ, у якому й справді виборче право трохи поширило і дано його ще деяким людям більшим.

Та і в маніфесті, і в указі говориться про те, що таке право дається тільки поки що, бо скоро вже Думу треба було збирати, то ніколи виробляти ширшого закону, а що далі виборче право треба ще поширити, то це вже треба „зробити новим законодатним порядком“,—то б то, щоб Дума такий закон установила.

Який саме той закон буде, у маніфесті не сказано, а тільки видно, що народові повинно бути дано ширше виборче право, ніж те, яке він має досі. Розумні й тямущі люди не тільки в нас, а й по інших краях уже знають, що найкраще виборче право повинно бути: вселюдне, рівне, просте з таємним голосуванням.

„Вселюдне“—щоб вибірали всі повноправні люди дорослі (кому вийшов 21 рік), окрім війська та поліції; „рівне“—щоб кожен чоловік мав тільки один голос; „просте“—щоб кожен вибірав просто посла до Думи, а не через посередників—уповажених; з „таємним голосуванням“—щоб ніхто не знав на кого хто голосує. По деяких краях таке право вже й заведено і з того виходить народові добро. Треба, щоб і в нас Дума його завела.

III. Про права Державної Думи.

Далі в маніфесті сказано: „Постановити, як непочитне правило, щоб ніякого закону не можна було заводити, коли того не схоче Державна Дума“.

Народ вибирає од себе виборних людей, що називаються послами народніми, заступниками народніми, депутатами або членами Державної Думи. Всі ті посли з'їздяться в Петербург, збираються в одному місці, вибирають собі голову і міркують про порядок і лад у державі. Це називається Державна Дума (Государственная Дума).

Яке іні дано право маніфестом з 17-го жовтня?

Таке, що „ніякого закону не можна заводити, коли того не схоче Державна Дума“.

Чим це гарно?

Попереду в Россії всі закони, під якими живуть люди, писали чиновники. Закони ті—більш того-що були недобрі. Чиновники не знали або не хотіли знати, чого треба народові, і списували такі закони, од яких часом бувало народові велике лихо. Помалу чиновники вбилися в велику силу, робили з народом що хотіли, як хотіли панували, а народові жити стало дуже тяжко.

Такий порядок недобрий. Народ сам найлучше знає, яких йому порядків треба, і які, як та на кого треба накидати податі та оплатки і куди ті гроші тратити. А як усьому народові зібратися вкупі та поміркувати про все те не можна, то він і вибирає од себе послів, а ті посли з'їздяться в Державну Думу і там уже усьому порядок дають. Це лучче.

Через те і написано в маніфесті, що без Державної Думи не можна видавати ніякого закону. Бо як не це, то чиновники її далі видаватимуть такі закони, од яких робиться народові кривда, та її саму Думу скасують. А як зроблено так, що без Думи ніхто не сміє видати закону, то тут уже чиновникам волі не буде.

Однаке може бути так, що Дума видаватиме дуже добре закони, а чиновники тих законів не слухатимуться та робитимуть по своєму. Тоді, звісно, ніякого добра з Думи не буде. Щоб цього не було, то в маніфесті і написано, „щоб виборним од народу забезпечно було справжню спроможність доглядати за тим, щоб начальники, од Царя настановлені, робили все по закону“.

Як же це можна доглядати?

Усіма чиновниками, начальниками порядкують найстарші начальники—міністри: що вони їм звелять, те чиновники, начальники їх роблять. Значить треба, щоб міністри слухались Думи і своїм чиновникам веліли те робити, що Дума скаже.

А як не схочуть міністри?

Ну, тоді треба настановити інших,—таких, щоб Думи слухались.

Отце ті права, які спісано в маніфесті з 17-го жовтня (октября). Треба тепер, щоб на всі ті права складено було закони, щоб Дума ті закони призволила видати, а Царь їх затвердив, і тоді щоб кожен тих законів слухав,—кожен чоловік, хто б не був, хоч би який начальник. А хто не послухається, того суд повинен карати. Всі ці спісані закони зватимуться „конституція“, і буде тоді в Россії „лад конституційний“.

Зразу видно, що як усі ті права, які спісано в маніфесті, будуть уже справді в народа, то всім людям стане легше, вільніше, краще жити. Однаке есть багато людей, яким новий конституційний лад не до вподоби, бо їм добре жилося й за старого ладу. Такі люди називаються „чорносотенцями“, „истинно-рускими людьми“, „монархистами“ і ще всяко. Ці люди з усієї сили

кілопочутися, щоб не попустити новому ладу завестися. Вони набріхують на всіх прихильників нового ладу, роблять їм усякі кривди, роблять погроми, убивають оборонців громадської волі, а народові силкуються затуманити голову, збити його з пантелику, щоб народ не зінав, що йому робити, куди йти, де в його приятель, а де ворог.

Та не треба цим брехунам, погромникам чорносотенним вірити, а треба всьому народові твердо стояти за ті права, які списано в маніфесті з 17-го жовтня, і вибирати в Думу таких людей, щоб вони ті права зробили законами і під ті закони підхилили всіх людей у Росії. Тоді буде в нас справжній конституційний лад, тоді народ зможе про все—і про землю, і про податі, і про всяке діло—добитися таких законів, яких йому треба, і впорядкувати своє життя так, щоб не бути вже попихачем, а бути на своїй землі вільним і щасливим громадянином.

Нам, українцям, такі вільні порядки повинні бути дуже дорогі, бо ми вже під їми жили попереду. Год двісті п'ятьдесят перед сим ми одбилися од польської держави, од польського панства, що підгорнуло наш народ під себе в неволю; тоді ми завели в себе виборний лад: усі начальники були виборні, — і світські, і духовні. Коли ці начальники слухались народу, то він їх державані,—тоскидав. Тоді внаслідок громадська воля.

Та ми не вдергали тих порядків у себе. Року 1654-го пристали ми до Московської держави, а в її виборних порядків вільних, громадської волі не було; почали й наше порядки на гірше перемінятися, почато громадську волю ламати. А крім того, й з наших людей—з багачів та з значного козацтва—було чимало та-

ких, що вже зананіли та вільних людей помалу у кріпацтво повернули, а землю людську до рук своїх прибрали—оттоді вже до краю загинула воля, і ввесь український народ став жити під панським правом, у кріпацтві.

Та от тепер повертає на інший шлях. Маніфестом з 17-го жовтня скасовано старий самодержавний чиновницький лад, а заводиться новий, конституційний.

Нехай же ввесь український народ широко, твердо і сміло стойть за громадську волю і за конституцію.

Бо тільки тоді може бути добро народові нашему на Україні, тілько тоді верне він собі і волю, і землю, коли в державі Россійській буде справжній конституційний лад.

